

Herman Stevens

DE ONZICHTBARE
VROUW

2016 Prometheus Amsterdam

WOLVENRINGEN

I

Ze hadden op het station afgesproken, net als vroeger. Vroeger waren ze vijftien jaar oud, alleen op de wereld. Zaterdags stond ze op Hollands Spoor op hem te wachten, zomer en winter. De rest van de dag zwierven ze door de stad of in de duinen. Praten hoefde niet. Ze hadden veel te verzwijgen. Ze liepen hand in hand en stopten om elkaar te kussen. Kussen alsof ze het heelal in doken. Veertig jaar later wachtte hij op haar in Haarlem. Ze gingen ergens eten, maar er was genoeg tijd om eerst wat te lopen. Net als vroeger.

In een halfuur stopten er twee treinen uit Amsterdam, maar er stapte geen vrouw uit die op hem afkwam. Ze zou hem meteen herkennen. Iedereen herkende hem altijd. Hij was niets veranderd. Hij liep de trappen af om in de hal te kijken. Ze konden niet bellen, want haar telefoon werkte alleen in Amerika. Thuis. Toen er een nieuwe trein aankwam, ging hij weer naar het perron en liet het publiek langsstromen. De mannen vielen meteen af. Een jonge vrouw met blauwe ogen kon het niet zijn, want Saskia was geen vijftwintig jaar meer. Net als hij. Maar hoe zag ze er dan uit? Hij wachtte op een vrouw die hij alleen in zijn verbeelding nog kende. Toen het perron weer leeg was, kwam er een vrouw de trappen op.

‘Rein?’ zei ze. ‘Ik dacht dat je al weg was.’

‘Waarom?’

‘Ik had de trein gemist.’

Ze kuste hem niet terug.

‘In Amerika geven we elkaar een hug.’

‘Maar nu ben je in Nederland,’ zei hij. ‘Laten we snel gaan. Ik heb hier een uur gestaan.’

Op straat keek hij haar opnieuw aan. Kastanjebruin haar, felblauwe ogen. Sterk gezicht.

‘Je bent gegroeid,’ zei hij.

‘Opeens kreeg ik lange benen.’

‘Je was toen enkel babyvet.’

‘Ik kan me er niets van herinneren,’ zei ze. ‘Ik kom naar dit land en ik wil zo snel mogelijk weer weg. Uit de benauwenis.’

‘Van vroeger.’

‘Vroeger, familie, mensen die kijken, alles.’

Op de Grote Markt gingen ze een brasserie in, want ze moest iets drinken. Tegen de zenuwen.

‘Ik zei dat ik met jou ging eten, en toen zei mijn zus: “Die jongen met dat kattenmeppersjasje?” Ze zou je nu moeten zien.’

‘Dat bontjasje kwam van de rommelmarkt. Dat was toen hip. Jimi Hendrix droeg ook zoiets. Hoe heette je zus?’

‘Jeanette. Net.’

‘Net en Saskia.’

‘Net en Kiki. Thuis heeft iedereen een schuilnaam. En mijn zusje Nina. Nien. En er is nog een halfzusje. Mijn vader was een beetje slordig.’

‘Wij liepen altijd met een grote boog om jouw huis heen omdat je geen bemoeienis wilde,’ zei hij. ‘Ik kan me niet herinneren dat ik je zus ooit heb gezien.’

‘Omdat je niet binnen durfde te komen,’ zei ze. ‘Mijn moeder had je bang gemaakt.’

‘Ik was opgegroeid in de wildernis,’ zei hij. ‘Ik sliep onder de blote hemel.’

‘Ik herinner me je vader nog.’

‘Ik ook,’ zei hij. ‘Hij is nu tien jaar dood.’

‘Hij praatte tenminste met me. Ik mocht de muziek uitkiezen en hij luisterde mee. Dat had ik nog nooit meegeemaakt.’

‘Hij was toen alleen.’

‘Hij heeft ons helemaal naar de Duinweg gereden.’

‘Zondagavond,’ zei hij. ‘Ik heb erover geschreven.’

Hij kon zich nog het moment herinneren dat Saskia in zijn leven terugkwam. Hij schreef een roman, elke dag een tocht op onbekend terrein. Halverwege ging een deur in zijn hoofd open, de rode deur van zijn moeders balletschool, en de grote liefde van zijn tienerjaren stapte het verhaal in. Het meisje dat ’s zomers rood haar had en ’s winters bruin. Het meisje dat zijn hart verslond. Het meisje dat huilend terug naar huis liep wanneer hij weer op de trein was gestapt, drie kwartier lopen, zodat ze om dezelfde tijd thuiskwamen. Alleen op de wereld.

Zodra het boek van de drukker kwam, zocht hij haar adres op en stuurde haar een exemplaar, met een kopie van een brief die ze hem vroeger had geschreven. Prachtige brieven met tekeningen die moesten laten zien hoeveel dunner ze was sinds ze naar Brussel was verhuisd, en ze elkaar nooit meer opzochten. Zag hij dat ze borsten kreeg? Hij schreef haar lange brieven vanuit zijn zolderkamer in Kralingen, in de hoek die hij zwart had geschilderd. De kapel van zijn eenzaamheid. Ze schreef dat hij vast schrijver zou worden, zo mooi waren zijn brieven.

Veertig jaar later woonde ze in San Francisco. Haar man was violist, haar dochter ook, en haar zoon zat op een dure universiteit. Maar in Nederland was Saskia nog steeds een dochter. Ze was naar Amsterdam gekomen om haar moeder te helpen na een operatie. Ze was weer het kleine zusje van

grote Net. Ze sliep in een kamertje naast de voordeur. Ze had moeten vragen om een sleutel. Ze was een gevangene. Haar moeder had haar niet willen laten gaan. Daarom had ze twee treinen gemist.

Hij had geen tafel hoeven te bespreken. Het was een stille avond.

‘Vijfentwintig jaar is lang genoeg,’ zei hij toen ze had verteld over haar huwelijk. ‘Jullie kinderen zijn groot.’

‘Eerder twintig jaar,’ zei ze. ‘Minder nog. Ik heb vijf jaar lang een vriend gehad, maar die heeft me zomaar in de steek gelaten.’

‘Wat een idioot. En toen leefde je nog met je man?’

‘Hij beneden, ik boven,’ zei ze. ‘Van tafel en bed. In San Francisco zijn we al aan de eenentwintigste eeuw begonnen, Rein. Niemand leeft nog huisje, boompje, beestje. Jij toch ook niet?’

‘Dat is een ander verhaal. Op de dag dat ik vader werd, raakte ik mijn vrouw kwijt. Mijn plaatsje was vergaan. Ze had me niet meer nodig.’

‘Zodra het kind er was, kon je vertrekken?’

‘Het duurde even voor ik het doorhad.’

‘Maar krijg je je kind nog te zien?’

‘s Middags haal ik haar van school.’

‘Zeker omdat het je ex uitkomt,’ zei ze. ‘Mannen blijven hun best doen, maar vrouwen hebben elkaar meteen door. *You’ve been screwed*, ik kan het niet anders zeggen.’

Na het voorgerecht verontschuldigde ze zich. Ze was heus heel netjes opgevoed, maar ze moest toch even plassen. Intussen keek Rein om zich heen. Hij wist wat Saskia deed. Ze keek in de spiegel en dacht over hem na. Net zoals hij over haar nadacht. Hij had haar in zijn leven teruggeschreven. Nu zat ze met hem aan tafel en vertelde ze over haar leven. Straks vertelde ze verder, net zo lang tot ze uitkwamen op

het punt waar ze waren. Een vrouw en een man. Vrij. Wat gingen ze doen? Als hij haar niet kende van vroeger, was hij dan met haar uit eten gegaan? Stel, er was ergens een vernissage. Hij liep een zaal in vol mensen die hij kende, maar er waren ook elke keer de onbekende vrouwen en hun geuren. In de verte zag hij een vrouw met ongelooflijk haar, omringd door andere mannen. Wat zou hij doen? Waar had ze het over? Zijn leraar oude geschiedenis had het vaak gezegd. De vraag stellen is hem beantwoorden.

Zodra Saskia weer aan tafel zat, kwam het hoofdgerecht.

‘Je hebt niet verteld hoe je in San Francisco bent terechtgekomen.’

‘Via New York,’ zei ze. ‘Mijn man heeft drie jaar in de orkestbak gezeten op Broadway, terwijl hij overdag Beethoven instudeerde. Toen konden we weg. Eerst vond ik Californië verschrikkelijk. Het rook er zo anders. Nu zou ik er nooit meer weg willen. Het is de mooiste plek op aarde. En de duurste, bijna.’

‘New York.’

‘Ik was net aan een studie fotografie begonnen toen ik in verwachting raakte. En toen gingen we naar de westkust.’

‘Zwanger.’

‘Dan ben je extra gevoelig voor geuren,’ zei ze. ‘Al in jouw tijd wilde ik naar de kunstacademie. Ik wilde dingen maken. Maar dat mocht niet van mijn ouders. Van de drie was ik het mooie meisje, en dat kon niet goed gaan tussen al die schilders. Ze vonden me ook niet zo slim. Net ging naar het gymnasium, terwijl ik de eerste klas moest overdoen, al lag dat niet aan mij. Niemand hielp me. Ik herinner me nog dat mijn moeder een verhaal vertelde, elke keer weer, over hoe erg het was voor een kind om te worden onttroond door een tweede. Een griezelsprookje. Ik herinner me het woord nog. Gram. Niet blij, niet boos. Een gram die zwaarder woog dan een ton.’

‘Daar had je met mijn vader over moeten praten,’ zei hij. ‘Mijn ouders zijn allebei naar de kunstacademie gegaan. In de oorlog.’

‘Ik liep twee jaar achter, maar toen ik eindelijk van school kwam, ging ik kunstgeschiedenis studeren. In Amsterdam. Uiteindelijk strandde ik in mijn scriptie. Ik wilde niet schrijven of lezen. Ik wilde gewoon naar de mooie dingen toe. Bij elkaar heb ik een jaar in Italië gezeten. Ik heb alles gezien. Ik kon naar Amerika.’

‘In Leiden waren we elkaar vast tegengekomen. Stel je voor. Maar dan had je misschien al iemand anders.’

‘Ik weet niet hoe je toen was,’ zei ze. ‘Misschien had ik je moeten tegenkomen.’

‘Ik weet nog dat ik eens een meisje voorbij zag fietsen met jouw haar,’ zei hij. ‘Maar dat was in Rotterdam. Waar woonde je in Amsterdam?’

‘Overall,’ zei ze. ‘Ik begon in die grote flat en uiteindelijk zat ik op de Utrechtsedwarsstraat. Om de hoek stonden hoeren en dealers elkaar uit te schelden. Maar ik woonde eindelijk alleen. Ik was altijd het mooiste meisje en er zaten eeuwig jongens achter me aan.’

‘We zijn elkaar misgelopen.’

‘Tot dusver.’

Ze liepen terug naar het station. Boven zee rommelde het.

‘Die lange avonden in het noorden...’ zei ze. ‘Bij ons is het in tien minuten donker.’

‘Laten we dan doen alsof de tijd stilstaat,’ zei hij. ‘Straks rijd ik je naar huis en dan praten we in de auto verder.’

‘Maar dan kan mijn moeder niet slapen. Ze zei nog dat ik niet met je mee moest gaan. Naar bed.’

‘Hoe oud denkt ze dat jij bent?’

‘Ik wilde nog iets zeggen.’ Ze pakte zijn arm. ‘Misschien klink ik als een vrouw die steeds een rijtje mannen om de

hoek heeft staan, maar ik ben altijd trouw. Altijd geweest. Anders kan ik het niet.'

'Wat niet?'

'Van iemand houden. Als het niet de enige is, is het niet echt. Ik ben een heel ouderwets meisje. Ik wil oud worden met de man van wie ik houd. Vijfennegentig jaar! Honderd!'

Het begon te bliksemen toen ze het station zagen. Het was al na middernacht. Ze haastten zich naar binnen voor de laatste stoptrein naar Amsterdam. Hij kwam net binnenrijden. Rein had al afscheid genomen, er was geen tijd, maar toen kwam ze naar hem terug voor een kus.

Hij keek de trein na. De rest van de nacht bleef het onwe-
ren.

2

Hij was niets veranderd. Als hij 's ochtends in de spiegel keek, zag hij altijd hetzelfde gezicht. Reinier van Dam, in de vijftig, geen buik, geen grijze haren, geen grote zorgen. Alleen op de wereld, net als toen hij zijn leven begon. Hij stond alleen op en ging alleen naar bed. Hij lag alleen wakker, net als alle anderen die 's nachts wakker lagen. Jarenlang had hij wakker gelegen naast een vrouw, naast een reeks vrouwen die één ding gemeen hadden: het was hun allemaal voor de wind gegaan toen ze eenmaal bij hem weg waren. Rein bracht geluk. De ene werd hoogleraar, de andere ronde een spraakmakende galerie, niemand hoefde spijt te hebben dat ze hem hadden gekend. Vrouwen hadden de toekomst, hij bleef altijd steken in het verleden. Zeiden zijn vrienden, wier vrouwen langzaam waren veranderd in hun beste vriend. Of hun cipier. Maar ze bleven bij elkaar. Rein vond elke keer weer een interessante nieuwe vrouw.

Die vrienden vroegen alleen nooit wat hij er zelf van vond. Achteraf kon hij elke keer uittekenen waar het verkeerd was gegaan, maar op het moment dat het fout ging, wist hij van geen kwaad. Hij was een gelukkig man. Toch kwam er altijd een dag dat vrouwen hem iets moesten vertellen. Iets waar ze lang over hadden nagedacht. Daarna duurde het nog een tijdje en dan ging hij weg. Wat moest hij anders doen? Hij had iets wat ze zochten, hij wist alleen niet wat. Liefde? De

liefde die maakte dat hij nooit zag wat er in hen omging, 's nachts terwijl hij wakker lag, met een slapende vrouw naast zich. Een vrouw met dromen die hij nooit zou kennen.

Aan het eind van die rij vrouwen kwam Reins dochter. Als het aan haar moeder had gelegen, had ze hem al verlaten voor ze was geboren. Voor Elena was zijn vaderschap een puur biologische kwestie. Hij had zijn werk gedaan. Hij kon gaan. Alleen zag Rein dat anders. Hun dochter werd de vrouw die in zijn leven bleef, omdat ze elkaar begrepen.

Elena was de laatste vrouw die hij had verdacht van een kinderwens. Ze had jaren gedanst, ze had het lichaam van een meisje en het haar van een slangenpriesteres. Ze kon haar voet tegen zijn borst zetten zonder te wankelen. Ze kon haar armen op zo veel verschillende manieren spreiden dat ze wel acht armen leek te hebben. Ze kon die om hem heen slaan en hij was in een andere wereld. Een wereld waar geen woorden bestonden. Maar toen ze in verwachting was, sloot die wereld zich voor hem. Ze had een nieuwe liefde gevonden, met wie ze alles deelde, in haar buik. Het was háár dochter, de losprijs voor alles wat haar was overkomen sinds ze over de Pyreneeën was gekomen.

Rein was schrijver. Al voordat hij kon schrijven. Hij was acht en mensen vroegen hem wat hij later wilde worden. Dan zei hij schrijver. Een ontdekkingsreiziger die nergens heen hoefde. De wereld was een code en hij zou ontcijferen waar het werkelijk om ging. In Elena had hij de broncode gevonden. Haar lichaam was een tempel, en zij was de hogepriesteres. Hij was nog nooit zo lang met een vrouw samen geweest, van toen ze nog Nederlands moest leren en zij geen woorden nodig hadden. Dat was het begin. Uiteindelijk wilde de priesteres haar wraak. Ze wilde hun kind. Hebben. Voor het eerst in vijftientig jaar leefde hij alleen, en hij keek terug. Het was een doolhof. Waarom elke keer een

nieuwe vrouw als het steeds dezelfde was?

Hij was vast niet de enige man die zich niet thuis voelde in zijn leeftijd. Hij was 'in de vijftig', een leeftijd als een tunnel. Je reed er jong in en je kwam er oud uit. Toch was hij elke ochtend vijftien jaar oud wanneer hij wakker werd. De tijd haalde hem pas in wanneer hij opstond. Hij luisterde of hij zijn moeder in de keuken hoorde. Veertig jaar geleden. Het was de zomer dat zijn leven als man begon. Hij was zijn moeders kind niet meer. Zijn moeder was opnieuw getrouwd, met een man die Rein nooit zou leren kennen. Die praatte anders, liep anders en het vreemde was, hij dacht dat het normaal was zo. 'Wat doe jij hier?' Elke keer wanneer hij Rein in huis tegenkwam, vroeg hij het weer. 'Wat doe jij hier?' Reins moeder had hem kunnen uitleggen dat hij bij haar hoorde, maar daar was ze niet aan toegekomen. Later, toen Rein ging studeren, zag hij waar die man vandaan kwam. Zijn moeder was getrouwd met een corpsbal, met een aardappel in de keel, gaatjes in zijn schoenen en om zijn hals een stropdas die Rein een keer in stukjes knipte en op een keurig stapeltje in de lade teruglegde. Dat was nadat hij op een zondagochtend zijn moeders slaapkamer was binnengelopen. Te vroeg.

Die zomer bleef hij voor het eerst thuis terwijl zijn moeder met haar nieuwe man naar Italië reisde, de eerste huwelijksreis die ze van haar leven maakte. Hij moest zichzelf maar redden. Ze had de keukenkast volgepropt met blikjes vis en potten bonen en ze had een lijst gemaakt van wat hij ermee kon doen. Zalm met doperwtjes. Tonijn met prei, macaroni en tomatensaus. Hij wist niet eens hoe prei eruitzag. De eerste week kwam hij het huis niet uit. Hij had alles wat hij nodig had. Elke dag zorgde hij ervoor minder te eten, zodat hij makkelijk vooruit kon tot de kerst. Een half blikje. Een paar schijfjes komkommer. Meer had hij niet nodig.

Misschien heerste er achter de Alpen een klimaat waar vrouwen zich konden voortplanten met vreemde soorten. Dan kwam ze nooit meer terug. Dan werd ze een nieuwe, andere moeder. Hij had zich erop voorbereid. Hij stichtte een republiek van één, hij was de president en de keukenprins, gewapend met een blikopener. Als hij het slim aanpakte kon hij het eeuwig uitzingen.

Elke ochtend maakte hij een wandeling om de Kralingse Plas. Drie kwartier. Soms ging hij 's middags terug voor een tweede rondje. Hij werd een asceet. Als iemand hem een pilaar had gegeven was hij er meteen op gaan zitten, met zijn blikopener. Zijn moeder zou hem niet meer herkennen. Hij las elke dag de krant, de hele krant, de krant van toen zonder foto's, want hij wilde weten hoe de wereld in elkaar zat. Iedereen die hij kende was met vakantie. Hij zag alleen gammele oude dames achter hun honden aan stommelen. In die weken kon hij net zo goed op een onbewoond eiland wonen. Hij zag alleen zijn eigen voetsporen. Het zou bepalen hoe hij tegen de rest van zijn leven aan keek. Alleen op de wereld. Autonoom. Zuiver. Later zat hij op een pilaar en schreef hij zijn boeken. Die lieten zien hoe de wereld er echt uitzag.

Hij las een bericht over een klooster in Kijkduin dat werd bezet door jongeren. Anders werd het gesloopt. Het was geen politieke actie, vertelde een van de bezetters. Het was niet het begin van de revolutie. Ze wilden de wereld niet veranderen. Ze wilden alleen het klooster terug. Een vrijplaats voor jongeren, daklozen en kunstenaars. Ze gingen hun eigen groente verbouwen en schaften het geld af. Nadat Rein zijn rondje om de Plas had gemaakt, fietste hij naar het station en kocht een enkeltje Den Haag. Hij had een tandenborstel in zijn zak gedaan, meer had hij niet bij zich. Hij koos de vrijheid.

'Is dit de weg naar het klooster?' vroeg hij aan wat jongens

die bij een hek stonden, aan het eind van de Duinlaan.

‘Het heet Vrijdorp nu,’ zei de oudste jongen, die een lang sjaaltje om zijn hals droeg. ‘De kleinste vrijstaat ter wereld. Niemand is de baas.’

‘Maar ik dacht dat het een klooster was?’ zei Rein.

‘Met torens en kapelletjes? Dat is in de oorlog platgebombardeerd,’ zei een jongen met lang blond haar. ‘Per ongeluk. En nu willen ze dit met de grond gelijkmaken. De Duitsers en Den Haag, het is één pot nat.’

Voor een van de barakken zat een jongen gitaar te spelen. De rest lag op het gras te luisteren. Twee jongens waren een bord aan het beschilderen. Ze hadden alleen het woord ‘Vrijdorp’ uitgespaard. Er liep een vrouw met een wolk afrohaar naar binnen, gevolgd door twee meisjes. Binnen was het koel. De zaal gonsde van de stemmen. Boven het podium hing een levensgroot Christusbeeld. Iemand had de gekruisigde een feestmuts opgezet. De vrouw met het kroeshaar schreef iets op een schoolbord. Rein kwam kijken. Ze vroeg waar hij vandaan kwam.

‘Je kunt hier eten,’ zei ze. ‘Kost niets.’

‘Ik ga stoppen met eten.’

‘Waarom?’

‘Kijken wat er gebeurt.’

‘Blijf je vannacht? Dan weet ik een plekje voor je.’

Hij was terechtgekomen op een plaats waar de tijd niet telde. De hele dag zwierf hij over het terrein, hij luisterde waar mensen het over hadden en keek. Hij was schrijver. Verslaggever. Hij deed zijn werk. De hele tijd voelde hij de huissleutel in zijn broekzak. Hij wilde die weggooien, begraven en nooit meer terugvinden. Niemand in het klooster vroeg wat hij kwam doen. Het was genoeg dat hij er was. Het speet hem dat hij zijn naam had verteld aan Ingrid, de Suri-naamse die hem had geholpen. Anders had hij een nieuwe

naam genomen. Nomen. Dat werd zijn nieuwe naam voor de rest van zijn leven. De jongen met de gitaar was op het podium gaan zitten. Het klonk alsof hij maar één liedje kende, hij speelde het de hele dag. 'I have a friend I've never seen.'

's Avonds kwamen een man met grijzend haar en een vrouw met eindeloze snoeren om haar hals gedichten voorlezen, om de beurt. Rein zwierf naar buiten, kijken of er sterren waren. Hij luisterde of hij de zee kon horen. Hij had nog nooit zo dicht bij de kust geslapen. Hij zocht iets wat hij niet kon aanraken. Naast hem was een meisje komen staan. Het meisje met het lange haar. Ze luisterde mee en pakte zijn hand. Hij merkte het nauwelijks en toch verschoof alles. Opeens kon hij alle sterren zien, tot aan het einde van het heelal. Zijn ogen waren gegroeid. Stil liepen ze het terrein af. Ze stopten onder een straatlantaarn om elkaar aan te kijken, al had hij haar de hele dag gezien.

'Ik moet naar huis,' zei ze.

Ze kuste hem opnieuw. Hij was nog nooit zo gekust.

'Kom je morgen terug?'

'Heel vroeg,' zei ze. 'Ik beloof het. Nog voor je op bent.'

Ingrid had een bed voor hem gemaakt in een achterafkamer-tje. Er was een hoog raam met maanlicht. Hij kleedde zich uit en stond in de vreemde ruimte, een doos om zijn lichaam. Hij had gedacht dat hij nooit zo kon slapen, er was niet genoeg ruimte voor wat er in zijn hoofd omging, maar hij hoefde zijn ogen maar dicht te doen en hij was weg.

Midden in de nacht werd hij wakker, hij moest even kijken waar hij was. Hij was wakker geworden omdat hij haar naam wilde zeggen. Hij moest wel. Hij lag op zijn rug en zei haar naam. Eerst als een vis in een vissenkom. Toen als een mens, met een tong om te praten en te kussen.

De volgende ochtend zat ze al op het muurtje toen hij

naar buiten liep. Haar haren waren rood in de zon. Bruin. Rood. Het lag eraan hoe je keek. Ze glimlachte verlegen.

‘Je bent het echt,’ zei hij. ‘Ik had over je gedroomd, maar aan het einde liep je weg.’

Hand in hand gingen ze naar binnen. Rein haalde een boterham bij Ingrid. Hij vertelde Saskia van zijn plan om steeds minder te eten.

‘Mijn moeder propt ons helemaal vol,’ zei ze. ‘Anders...’

‘Anders?’

‘Anders blijft het staan.’

Er stapte een jongen met een Guevarabaard op het podium en hij begon te lezen van een stapeltje papieren. Over de derde wereld. Hand in hand liepen ze naar buiten, het terrein af, de duinen in. Hoog in de lucht lagen een paar maagdelijk witte wolkjes. Sneeuw in het blauw. Het zand schitterde in de zon.

‘Ken je hier de weg?’ vroeg hij.

‘Vroeger woonden we aan deze kant. In Scheveningen neem ik altijd het Zwarte Pad.’

‘Is dat ver?’

‘Aan de andere kant, achter de pier.’

Boven aan het duin bleven ze staan, hand in hand. De wind speelde met haar haren. Ze keek hem lang aan, net zo lang tot ze niet meer konden. Ze had wolvenogen, met een donkere ring om de felblauwe iris. Het blauw van vergeet-me-nietjes. Als ze keek, kon hij niet wegkijken.

‘Wat denk je?’ zei ze.

‘Ik denk aan jou,’ zei hij. ‘Ik denk jou. En jij?’

‘Hoor je die muziek?’

Ze liepen op een schuur af waar de muziek vandaan kwam. Een basgitaar die in een loopje bleef hangen, terwijl de andere instrumenten wachtten. Rein trok de deur open. Na alle zon was het binnen bijna donker. Tussen torenhoge

luidsprekers stonden drie mannen met gitaren en een man met zwarte leeuwenmanen die aan zijn drumstel sleutelde. Zonder Saskia's hand los te laten, vroeg hij of de band zin had om een avond in het klooster te spelen, om te helpen de sloop te voorkomen.

‘Die barakken,’ zei de gitarist. ‘Waarom?’

‘Dat was de Golden Earring,’ zei Saskia toen ze weer buiten liepen. ‘Die spelen in Amerika.’

‘Wat maakt het uit? Dan komen er meer mensen kijken.’

Die avond was er muziek in het klooster. Onversterkte gitaren, een vrouw die zong en vioolspeelde. Ze noemde het Iers. Muziek in het maanlicht. Na afloop gingen Rein en Saskia naar de violiste toe, al wist hij niet wat ze wilden zeggen. Ze wilden dat ze hen zag. Haar zegen.

‘Ik moet gaan,’ zei Saskia. ‘Het is al laat.’

‘Ik ga mee,’ zei hij. ‘Ik breng je naar huis.’

‘Je kent de weg niet. Morgen ben ik hier weer. Vroeg. Het is maar even.’

Hij liep met haar naar buiten. De maan stond boven de zee. Ze kusten elkaar, zo lang dat hij een heel boek nodig had gehad om uit te leggen wat ze elkaar vertelden. Toch ging ze weg voordat het boek uit was. Hij bleef op het muurtje zitten toen hij haar had nagekeken. Ingrid kwam naar hem toe.

‘Leuke avond?’

‘Ik ga hier nooit meer weg,’ zei hij.

‘Ook als ze de boel slopen?’

‘Dan helemaal.’

‘Je bent niet goed snik.’ Ze blies op haar vingers nadat ze over zijn voorhoofd had gestreken. ‘Wat is er met jou aan de hand? Je gloeit. Heb je koorts?’

‘Ik weet het niet,’ zei hij. ‘Mijn hart wil vooruit.’

‘Jij gaat zo meteen rustig naar bed en dan ga ik een thermometer zoeken.’ Ze gaf hem twee pillen mee, waarvan hij

er maar één nam, want hij was een asceet. Hij kleepte zich uit en keek naar zijn lichaam in het maanlicht. Hij bestond. Hij bestond zoals hij nog nooit had bestaan. Als hij eraan opbrandde, ging hij het niet blussen, zolang Saskia er maar bij was. Midden in de nacht werd hij opnieuw wakker, toen het overal stil en donker was. De maan was weg. Het was koud. Hij was alleen. Daarom had hij om Saskia geroepen, de hengel in zijn heelal.